

UST

Umhverfisstofnun

Environment and Food Agency of Iceland

• Suðurlandsbraut 24
IS - 103 Reykjavík, Ísland

☎ (+354) 591 2000

Fax (+354) 591 2010

umhverfisstofnun@ust.is

www.umhverfisstofnun.is

Alþingi - Umhverfisstofnun
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

1. desember 2003

Tilvísun: UST20031100097/mh

Vísað er til erindis umhverfisstofndar Alþingis, dags. 17. nóvember 2003, þar sem óskað er eftir umsögn Umhverfisstofnunar um tillögu til þingsályktunar um friðlýsingu Jökulsár á Fjöllum, 19. mál á 130. löggjafarþingi.

Í þingsályktunartillögunni er lagt til að Alþingi álykti að fela ríkisstjórninni að undirbúa og leggja fyrir Alþingi frumvarp til laga um friðlýsingu Jökulsár á Fjöllum. Friðlýsingin taki til alls vatnasviðs Jökulsár á Fjöllum að Kreppu og öðrum þverám meðtöldum með náttúrulegum rennslisháttum, þar sem hvers kyns röskun og mannvirkjagerð er bönnuð. Sérstaklega verði hugað að því við undirbúning málsins hvernig friðlýsing árinna skuli tengjast núverandi þjóðgarði í Jökulsárgljúfrum og fyrirhuguðum Vatnajökulþjóðgarði svo og stofnun annarra verndarsvæða norðan jökla.

Umhverfisstofnun styður framkomna þingsályktunartillögu og að mati stofnunarinnar segir greinargerðin með henni flest sem segja þarf um þetta mikilvæga mál. Þar kemur fram að Jökulsá á Fjöllum er næstlengsta á landsins (yfir 200 km) og með stærsta vatnasviðið, um 8.000 km². Bent er á að náttúrulegum rennslisháttum hafi verið raskað í mörgum af stærstu jökulvötnum landsins, t.d. vegna virkjana, uppistöðulóna, vatnsmiðlunar og vatnaflutninga og að innan fárra ára muni Jökulsá á Fjöllum verða ein af fáum stórum og ósnortnum jökulám á Íslandi. Verndargildi árinna og rennslishátta hennar sé því mikið. Einnig er fjallað um þá tengingu sem Jökulsá á Fjöllum myndar þegar hún gerir að einni heild víðáttumikið landsvæði sem nær frá rótum Vatnajökuls til sjávar í Öxarfirði. Þar er land mótað af samspili elds og ísa og þar sem landmótun og jarðfræði einkennist af mikilli eldvirkni og móbergsmýndunum frá ísaldartímum. Jafnframt eru ummerki gríðarlegra hamfarahlaupa, gróðurvinjar, úfin hraun og eyðimerkur, dýralíf og vatnafar. Allt þetta gerir svæðið að einu stórkostlegasta náttúrufrýrbæri veraldar.

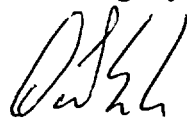
Umhverfisstofnun bendir á að á vatnasviði Jökulsár á Fjöllum eru nú þegar nokkur friðlýst svæði sem ná yfir allstóran hluta vatnasviðsins. Það eru Mývatns-Laxásvæðið sem verndað er með lögum nr. 36/1974, um verndun Mývatns og Laxár í Suður-Þingeyjarsýslu, friðland í Hvannalindum, náttúruvættið Askja, friðland í Herðubreiðarlindum, náttúruvættið Dettifoss, Selfoss og Hafragilsfoss og þjóðgarðurinn í Jökulsárgljúfrum. Í skýrslu Umhverfisstofnunar,

Náttúruverndaráætlun 2004-2008. Aðferðafræði. Tillögur Umhverfisstofnunar um friðlýsingar (UST-2003/14), er fjallað um þrjú svæði á þessum slóðum sem ástæða er til að friðlýsa. Það eru svæðin Kverkfjöll-Krepputunga-Laugarvalladalur, austurhluti Jökulsárgljúfra (stækkun þjóðgarðs) og Öxarfjörður. Í náttúruverndaráætlun umhverfisráðherra sem kynnt var á umhverfisþingi í október síðastliðnum er lagt til að á næstu fimm árum verði unnið að friðlýsingu tveggja þessara svæða, þ.e. að stækka þjóðgarðinn í Jökulsárgljúfrum og friðlýsa láglandi við Öxarfjörð. Einnig er lögð áhersla á stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs og friðun svæða tengdum honum. Í náttúruverndaráætlun er ekki lögð sérstök áhersla á vatnafar að þessu sinni heldur er spjótum beint að svæðum sem mikilvæg eru fyrir tiltekna tegundir fugla og plantna, birkiskóga og sérstæðar jarðmyndanir. Ef áhersla hefði hins vegar verið lögð á vatnafar hefði verið full ástæða til að fjalla um friðlýsingu Jökulsár á Fjöllum.

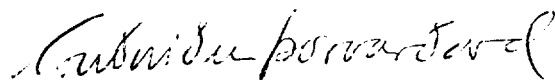
Þess ber að geta að í niðurstöðum faghóps I í 1. áfanga rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma telst Jökulsá á Fjöllum afar verðmæt hvað varðar náttúruafar og menningarminjar. Þar vega landslag og víðerni mest en aðrir þættir sem skoðaðir voru, þ.e. jarðminjar og vatnafar, menningarminjar, tegundir lífvera og vistgerðir og jarðvegur fá einnig háar einkunnir. Af þeim 35 virkjunarkostum sem skoðaðir voru myndi virkjun Jökulsár á Fjöllum hafa mest áhrif á náttúru og minjar. Verkefnisstjórn rammaáætlunar flokkaði virkjunarhugmyndir eftir niðurstöðum allra faghópa, þ.e. eftir vísitölu umhverfisáhrifa, vísitölu heildarhagnaðar og vísitölu arðsemi. Þar kemur fram að Jökulsá á Fjöllum verður helst jafnað við Kárahnjúkavirkjun um heildarhagnað, arðsemi og umhverfisáhrif. Jafnframt er bent á að rannsókn svæðisins sé mikilvæg vegna tillagna um stækkun þjóðgarðsins í Jökulsárgljúfrum og hugsanlegrar tengingar við Vatnajökulsþjóðgarð.

Á Alþingi hafa áður verið fluttar tillögur um friðlýsingu Jökulsár á Fjöllum og fagnar Umhverfisstofnun þeirri tillögu sem nú hefur verið lögð fram. Að mati stofnunarinnar er rétt og eðlilegt að líta á vatnasvæði árinna sem eina heild og full ástæða er til að friðlýsa það. Þannig er hægt að tryggja að hið mikla jökulfljót fái áfram að renna með sínum náttúrulegu rennslisháttum og að hið stórbrotna og víðáttumikla landsvæði sem áin rennur um fái áfram að þróast eftir eigin lögmálum. Það eru ómetanleg náttúruauðæfi fyrir komandi kynslóðir.

Virðingarfyllst,

Davíð Egilson
forstjóri

Guðríður Þorvarðardóttir
forstöðumaður náttúruverndar-
og útivistarsviðs